

**zestiger
jaren,
meer dan
provo's en
lieverdje**

▼ vandaag is een dochter geboren... Maria Juana

De zestiger jaren waren meer dan provo's en 't lieverdje Venster 46 van de Canon van Amsterdam beperkt zich tot toestanden rond het Lieverdje en de provobeweging. Onterecht, want dat zijn uitwassen van een ontwaaking van jong-Amsterdam die de hele 60-er jaren in beslag nam. De ludieke acties van kunstenaars en artiesten die ongeveer in 1962 een vast gegeven in de stad waren, rekten de tolerantie van B&W en politie steeds verder op. In de canon is er te weinig aandacht voor Robert Jasper Grootveld (1932-2009) die zijn anti-rookcampagne in 1962 begon op het Leidseplein in de vorm van happenings. Van hem komt de slogan "KomKlaas" en onder zijn trouwe toeschouwers waren Nicolaas Kroese, Ramses Shaffy en Harry Mulish. Hij had ook contact met Barry Hughes waar we later nog op komen. Pas in 1964 verlegde Grootveld zijn werkterrein naar het Spui waar in 1960 met financiële ondersteuning van sigarettenfabrikant Crescent (Hunter) een bronzen uitvoering van het beeldje "het Lieverdje" was onthuld, dat eerst in gips op de Noordermarkt had gestaan. In het begin stonden er meer journalisten te kijken dan belangstellenden, maar Grootveld zette door. Hier ontwikkelde zich de happenings tot grootschalige pseudo-occulte manifestaties die ingrijpen van de politie tot gevolg hadden. Dat trok een hele nieuwe groep anarchistische jongeren aan die de provocaties opvoerden. Daarbij verzonk de anti-rookcampagne van Grootveld in het niet: Provo was geboren, maar dan spreken we al over 1965. Provo ontstond uit de tegenhangers van de nozems, de pleiners, maar ontwikkelde zich in politieke richting. Anarchisme komt dichterbij. Koosje Koster trok de aandacht toen ze op zaterdag 23 april 1966 door de politie opgepakt werd toen ze voor de zoveelste keer op het Spui krenten uitdeelde. Dat deed ze in het gevolg van Grootveld al jaren. De politie of de verantwoordelijke 'driehoek' kon zich niet beheersen in de reactie op dit soort ludieke acties en knuppelde er lustig op los. Hij is uitvinder van het sigarettenspel, of het marihuettespel. Het zal gespeeld worden tot de tabaksreclame verboden wordt: ughe, ughe.

- ▼ 1962: Robert Jasper Grootveld, de anti-rookmagiër in zijn tempel van Nicolaas Kroese in de Korte Leidsedwardsstraat
- 1966: Koosje Koster weer vrijgelaten door de politie nadat ze krenten uitdeelde op het Spui

60-er jaren, meer dan provo's en lieverdje

Binnenskamers gebeurde er in de 60-er jaren heel veel. Op 9 december 1962 organiseerde een aantal kunstenaars de happening “Open het Graf” (variatie op Open het Dorp van enkele dagen ervoor). De bekendste namen onder de organisatie: Simon Vinkenoog, Johnny de Selfkicker, Jan Cremer, Donald Jones, Gerrit Lakmaaker, Bart Hughes en Robert Jasper Grootveld. Begraven werd het ‘aftandse’ en De happening was geïnspireerd door soortgelijke happenings in New York en Parijs.

Wolf Vostell bracht in het Leidsepleintheater zijn “décollages” aan de man. Het was een samenraapsel van fragmenten van een niet-goed-functionerende televisie. Na Amsterdam wachtte hem nog een glansrijke carrière. [Kijk hier](#) en [hier](#).

Over (g)astronoom Nicolaas Kroese hebben wij het eerder gehad. Als Nicolaas van Amsterdam verkondigde hij de harmoniewetten der priemgetallen van Koning David. Hij streed voor rehabilitatie van Spinoza en kondigde wereldbevrijdingsdag aan op 24 augustus 1964.

- ▲ 1962: Open het Graf; Simon Vinkenoog, Aat Veldhoen, Jan Cremer
- ▼ 1966: Simon Vinkenoog blaast zeepbellen bij de inhuldiging van het huwelijk van kunstschilder en provo Fred Wessels bij het Stadhuis

Simon Vinkenoog lijkt constant bellen te blazen. Hij siert er huwelijksvoltrekkingen en andere happenings mee op. “In Nederland doet men niets anders dan bellen blazen en stenen in vijvers gooien.” Bellenblazen stond voor “bla-bla”.

John van Doorn dan. Alias Johnny the Selfkicker van de electric movements en de selfkick. Hij denkt a-chronologisch en in hiaten. Ensceneert happenings en voert ze desnoods zelf uit. Uitvinder en oprichter van The Pot-Art-Company en Total Theatre maar is ook niet vies van anti-theater. Later speelde hij met Cherry Duyns en Armando in VPRO's Herenleed. Het lezen van zijn teksten is het halve werk; ze hem horen zeggen is de belevenis. The Blue Paranoia Man springt daarbij over het podium, begeleid door licht-, geluids- en andere effecten. Plots blijft hij verstard

staan en wordt weer weggeblazen door een wolk stoom, vlucht naar een andere hoek waar hetzelfde gebeurt. Hij wordt gevolgd door een professioneel bediende spot waar hij ook daadwerkelijk professionals voor aantrok.

[Bekijk dit.](#)

60-er jaren, meer dan provo's en lieverdje

▲ 1962: *Johnny the Selfkicker*, het kanon van Arnhem

▼ 1964: *John van Doorn*, alias *Johnny the Selfkicker* tijdens een voordracht

De Japanse kunstenaar en performanceartiest Yoshio Nakajima kwam in de 60-er jaren naar Amsterdam om mee te liften in de scene van Leidseplein en Spui. Hij reisde op goed geluk van Japan naar Amsterdam en verdiende onderweg zijn brood met tekenen en zingen van traditionele Japanse liederen.

Zijn performances hier waren doorspekt met 'bloot'. Hij zocht aansluiting bij Provo maar vertrok in 1966 naar Zweden waar hij aangenomen werd op de kunstacademie. Hij is nog steeds als kunstenaar werkzaam en deed performances met o.a. Yoko Ono, John Cage en Robert Rauschenberg.

▲ Performanceartiest Yoshio Nakajima bij diverse van zijn acts
▼

Gerrit Lakmaaker, gekke Gerrit de ether-snuiver was beeldend kunstenaar, muzikant, (saxofoonspeler) en danser die al een televisieoptreden achter de rug had toen hij van Rotterdam naar Amsterdam trok “waar het allemaal gebeurde” en waar hij mee ging doen. Gerrit maakte zich druk over de Vietnamoorlog, al in Rotterdam. *De Dag Dat Het Licht Zou Worden* viel volgens hem op 7 augustus 1965... hij wist het zeker.

Ach, die Bart Hughes, de doctorandus en zelfverklaard medicus. Bij baby's waren de fontanellen nog niet gesloten en daardoor waren ze veel helderder. De mens was gediend met een gaatje in de schedel zodat ze een 'derde oog' kregen. Trepanatie noemde hij dat. Hij zocht een vrijwilliger voor deze operatie maar die waren er niet. Toen deed hij het bij zichzelf: auto-trepanatie. Vriend en vijand was ervan overtuigd dat hij nooit helemaal door het schedeldak boorde maar bloeden deed het flink. Happening geslaagd!

Toen de Amsterdamkoorts ook in andere steden en andere landen toesloeg bedacht men hier iets anders. Het werd vinniger, anarchistischer en Provo nam de happenings over. Recepten om goedkoop explosieven te maken circuleerden in stencil. Nachtelijk plakken van posters hoorde er ook bij. De politie maakte openlijk jacht op plakkers die hele protocollen bedachten om de politie te slim af te zijn. De ludieke actie Kom Klaas van Grootveld werd gekaapt toen Claus van Amsberg op de proppen kwam. Het was nu “Klaas Komt”. Een legertje stenceldrukkers en verspreiders van het Provoblad stond ter beschikking en de happenings rond het Lieverdje werden grimmiger. Er kwam een heel ander soort jongeren op Provo af dan voorheen de ludieke happenings bijwoonde.

Het is wel bijzonder dat het Lieverdje ook in de jaren na Provo verzamelaarsplaats bleef van verschillende demonstraties, de laatste in 2015. Andere ludieke acties als Actie Tomaat en Actie Notenkraker vonden voornamelijk in theater- en concertzalen plaats, wat niet tot politie-ingrijpen leidde. Dat waren in 1969 de laatste stuiptrekkingen van opstandige jongeren. Ze werden weer wakker in de 80-er jaren in de kraakbeweging.

De meeste afbeelding komen uit een boekje over de happenings in de 60-er jaren, zonder vermelding van de makers ervan. Veel foto's zijn gemaakt door Cor Jaring maar welke weten wij niet. Als hier afbeeldingen voorkomen waarop u meent rechten te bezitten zullen wij die op verzoek verwijderen of voorzien van de passende vermelding van de maker.

- ▼ 1966: Roel van Duyn, de stuwende kracht achter de provobeweging - Anefo/Wikipedia
- ▶ 1966: Rel op de Prinsengracht; jennen van een politieagent - Anefo/Wikipedia

60-er jaren, meer dan provo's en lieverdje

